

Analiza KBN

Nr 7 (87) / 2021

12 czerwca 2021 r.

Niniejsza publikacja ukazuje się na warunkach międzynarodowej licencji publicznej
Creative Commons 4.0 – uznanie autorstwa – na tych samych warunkach – użycie niekomercyjne.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution – NonCommercial – ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Tożsamość żołnierza: australijscy wojownicy

[Agata Mazurkiewicz](#)

Tradycyjnie dominującym wzorcem określającym zachowanie i postawy żołnierzy była tożsamość „wojownika”, oparta na specyficznym etosie i skoncentrowana wokół walki z przeciwnikiem¹. Tak ujmowana tożsamość wojskowa, czyli zinternalizowany zestaw norm, postaw, poglądów i wartości wynikających z członkostwa w siłach zbrojnych, obejmuje m.in. takie elementy jak odwaga i waleczność, braterstwo i gotowość do poświęceń, a także dyscyplina i posłuszeństwo². Pomimo zmian w sposobach wykorzystania sił zbrojnych oraz kontekstach, w jakich działają współcześni żołnierze, tożsamość „wojownika” pozostaje istotnym punktem odniesienia dla kształtowania, zachowania i sposobu myślenia o wojsku³. W tym ujęciu australijskie siły zbrojne są ciekawym

¹ Zob. A. Mazurkiewicz, „Tożsamość żołnierza – wojownik i strażnik pokoju”, *Analiza KBN*, nr 3(55), 2020, http://www.zbn.inp.uj.edu.pl/analizy/-/journal_content/56_INSTANCE_LoOIGPRBo7bv/92718966/144587947 (dostęp: 10.06.2021).

² Zob. C. Coker, *The Warrior Ethos. Military Culture and the War on Terror*, Routledge, Londyn-Nowy Jork 2007; F. Gaub, *Military Integration After Civil Wars. Multiethnic Armies, Identity and Post-Conflict Reconstruction*, Routledge, Londyn-Nowy Jork 2011; A. King (red.), *Frontline. Combat and Cohesion in the Twenty-First Century*, Oxford University Press, Oxford 2015; P. Olsthoorn, *Military Ethics and Virtues. An Interdisciplinary Approach for the 21st Century*, Routledge, Londyn-Nowy Jork 2011; W. Royl, „Military Identity Under Pedagogical Implications” [w:] H. Florian (red.), *Military Pedagogy. An International Survey*, Peter Lang, Berno 2002 s. 189–209.

³ Na wstępie należy także zaznaczyć, że siły zbrojne wszystkich państw są tworem wewnątrznie zróżnicowanym, a elementy tożsamości wojskowej są zawsze zależne od kontekstu, narodowych kultur wojskowych, jak i poszczególnych typów jednostek.

przedmiotem badań, ponieważ można na ich przykładzie zidentyfikować wiele elementów typowych dla tradycyjnej tożsamości „wojownika”. Jednocześnie w kilku kluczowych aspektach tożsamość australijskich żołnierzy wyraźnie od niej odchodzi. Celem niniejszej analizy jest zatem zidentyfikowanie elementów tożsamości wojskowej australijskiej armii oraz odniesienie ich do tożsamości „wojownika”.

Australijscy „kopacze”

Istotnym elementem, kształtującym „wojownicze” aspekty tożsamości australijskich sił zbrojnych, jest stereotyp „kopaczy” (ang. *diggers*), który nawiązuje do historii australijskich poszukiwaczy złota z lat 50. XIX wieku. W kontekście australijskich żołnierzy określenie to zaczęło być używane w okresie I wojny światowej, głównie za sprawą udziału australijskich (i nowozelandzkich) sił zbrojnych w kopaniu okopów. Co istotne z punktu widzenia tej analizy, określenie „kopacze” nie odnosi się do żadnej konkretnej jednostki, a jest raczej ogólnym, slangowym przezwiskiem odnoszącym się do żołnierzy australijskich sił zbrojnych. Jednocześnie, stereotyp „kopacza” nasycony jest wyraźną symboliką i jasno określa pewne cechy charakterystyczne będące podstawą dla tożsamości zbiorowej.

Jak napisał Garth Pratten, „pierwotny stereotyp kopacza podkreślał niechęć do formalnej dyscypliny i pogardę dla hierarchii wojskowej; postawę typu ‘żyj ostro, baw się ostro’, w której hałaśliwe i często buntownicze zachowanie na tyłach było uzasadnione skutecznymi działaniami na froncie; umiejętność znoszenia najgorszych warunków dzięki mieszance inicjatywy, determinacji i humoru; a przede wszystkim zobowiązanie do stania obok kolegów do samego końca”⁴. Dopełnia go stereotyp „chuligana” (ang. *larrikin*) – członek gangów ulicznych w Sydney z lat 70. XX w., pozbawionego szacunku i nieporządnego, ale innowacyjnego⁵. Z tego opisu wyłania się specyficzny obraz żołnierza, niepokornego i nieco awanturniczego, który jednak jest niebywale wytrzymały, zdolny i gotowy do podjęcia ciężkiej pracy, ale i skutecznej walki. Cechują go także innowacyjność, dobry humor i swego rodzaju nieformalna postawa, a także wyraźne przywiązanie do ideału braterstwa, przy jednoczesnym podkreśleniu egalitarności i odrzuceniu hierarchiczności.

Cechy te potwierdza i wzmacnia credo australijskiego żołnierza, czyli zestaw cech i poglądów promowanych przez armię australijską. Zgodnie z nim australijski żołnierz jest przede wszystkim ekspertem w walce wręcz, cechuje go psychiczna i fizyczna odporność oraz odwaga⁶. Te wartości odzwierciedlone są także w podejściu australijskich żołnierzy do zaangażowania w misjach pokojowych. „Kopacze” szczytą się swoimi zdolnościami bojowymi i przypisują symboliczne znaczenie liczbie misji zagranicznych oraz liczbie dni spędzonych poza bazą wojskową⁷. Dlatego żołnierza pracującego w ufortyfikowanych bazach określają pogardliwym przezwiskiem „fobbit” – połączeniem skrótu określającego wysuniętą bazę operacyjną (ang. *forward operating base*, FOB) i hobbistów z „Władcy Pierścieni” J.R.R. Tolkiena, którzy rzadko zapuszczali się poza swoje wioski

⁴ G. Pratten, „New Model Diggers? Australian Identity, Motivation, and Cohesion in Afghanistan,” [w:] A. King (red.), op.cit., s. 168.

⁵ G. Pratten, op.cit., s. 172.

⁶ Australian Army, „Our Values & Contract”, 2021, <https://www.army.gov.au/our-people/our-values-contract> (dostęp: 10.06.2021).

⁷ G. Pratten, op.cit., s. 178.

w Shire⁸. Od lat 90. Australijskie Siły Obronne podczas rekrutacji kładą większy nacisk na humanitarną rolę żołnierzy⁹, niemniej jednak wśród australijskich „kopaczy” wciąż reprodukowany jest mit „psotnego, ale dobrodusznego łajdaka”¹⁰.

Kolejnym niezwykle istotnym komponentem tożsamości australijskiego żołnierza jest braterstwo, do którego odwołuje się nie tylko wspomniane wyżej credo, ale także inicjatywa „Dobra Żołnierka” (ang. *Good Soldiering*), stanowiąca swoistą filozofię promowaną przez australijską armię¹¹. Zgodnie z nią, mocną stroną australijskich sił zbrojnych jest tworzenie zespołów, wzmacnianych przez wzajemne zaufanie, bliską współpracę, powiązania i odpowiedzialność za siebie i innych członków zespołu¹². Te elementy tożsamości australijskich żołnierzy wpisują się w szerszą koncepcję służby – bezinteresownej gotowości do priorytetyzowania bezpieczeństwa i interesu narodu australijskiego oraz skłonności do poświęcenia siebie dla innych¹³.

„Kopacze” i „wojownicy”

W oparciu o ten krótki opis tożsamości australijskich żołnierzy można zidentyfikować podobieństwa i różnice pomiędzy „kopaczami” a tradycyjnie pojmowaną tożsamością „wojownika”. Przede wszystkim, w obu konceptualizacjach wyraźnie zarysowane jest przywiązanie do takich wartości i postaw jak odwaga i waleczność. Australijscy „kopacze” mają być skuteczni w walce, a ich odwaga graniczy z heroizmem¹⁴. Zdolność do przetrwania w trudnych australijskich warunkach pogodowych i terenowych przekłada się na wytrzymałość i tężyznę fizyczną „kopaczy”, zwiększające ich skuteczność w boju. Tożsamości australijskich żołnierzy oraz „wojownika” wyraźnie nawiązują także do wartości braterstwa i gotowości do poświęceń. Obie konceptualizacje podkreślają wartość stania ramię w ramię z innymi żołnierzami (w przypadku „kopaczy” także pochodzącymi z krajów sojuszniczych), a także ryzykowania własnym życiem i zdrowiem dla dobra towarzyszy broni i kraju.

Jednak szczególnie interesującymi aspektami tożsamości australijskich „kopaczy” są te elementy, które jawnie odchodzą od wymogów wynikających z tożsamości „wojownika”, czyli podejście do dyscypliny i hierarchii. O ile tradycyjna tożsamość „wojownika” mocno bazuje na przywiązaniu do hierarchiczności sił zbrojnych i posłuszeństwie wobec przełożonych, o tyle tożsamość „kopaczy” wyraźnie się od nich dystansuje. Stereotyp „chuligana” i skłonność do bardziej egalitarnego postrzegania relacji w siłach zbrojnych jawnie przeczą wymogom tożsamości „wojownika”, ale są kluczowe dla tożsamości „kopacza”. Ta rozbieżność pokazuje, że mimo, że można zidentyfikować pewne uogólnione cechy tożsamości wojskowej oraz podobieństwa pomiędzy siłami zbrojnymi

⁸ Ibidem.

⁹ Idem, s. 169.

¹⁰ Idem, s. 173.

¹¹ Australian Army, „Good Soldiering”, 2021, <https://www.army.gov.au/our-work/army-motion/good-soldiering>; Lieutenant General Rick Burr, AO, DSC, MVO, „Army in Motion. Good Soldiering Statement”, 2020, https://www.army.gov.au/sites/default/files/2021-02/201013_Good%20Soldiering%20%20Pages_5.pdf (dostęp: 10.06.2021).

¹² R. Burr, s. 2.

¹³ Australian Army, „Our Values & Contract”, op.cit.

¹⁴ M. McDonald, „‘Lest We Forget’: The Politics of Memory and Australian Military Intervention,” *International Political Sociology*, 2010, t. 4, nr 3, s. 291, <https://doi.org/10.1111/j.1749-5687.2010.00106.x>.

różnych państw, należy zawsze dokładnie prześledzić elementy tworzące tożsamość poszczególnych armii i jednostek, a sama tożsamość wojskowa jest w istocie niezwykle zniuansowana i może wyraźnie odchodzić od klasycznych stereotypów i oczekiwań.